

Breisky – Kvintesence dandysmu

Existují jen dva druhy mužů: dandyové a ostatní. Vítězové nad životem a jeho otroci. Dandy překonává život svým já. Je rozeným individualistou, a byl to zvláště Max Stirner, jenž ze všech teoretiků individualismu nejpříbuzněji vyjádřil jeho chladný, stoický, filosofickou desilusi zdůvodněný egoismus. Je důsledným skeptikem, ale má jednu velikou víru: víru v sama sebe. Život ho nedovede ničím zklamat, neboť nic od něj neočekává, očekáváje vše od sebe. Je umělcem života, milencem umělých rájů a nových, osobitě diferencovaných sensací a opovrhovatelem vším přirozeným, zřejmým a všeobecným. Jeho heslem je Laforquovo *loin de l'âme typique*. Miluje výlučně. Jeho pravdy, výrazy a skutky jsou tak osobité, že jsou každému jinému duchaplnými, ale nepřijatelnými paradoxy. Je divákem lidské komedie, nemá na ní účasti, hledě na ni zpozdálí svého osamělého osudu lhostejnými zraky ironického kritika. Není to však pravidlem: je tolik různých dandysmů, kolik je dandyů. Největší mezi nimi si zahrávali s tisícerými lidskými osudy, načrtávajíce podle svého rozmaru nové dějinné kontury a hrajíce s lidstvem jako s figurinami na veliké světové šachovnici. *L'impassibilité*, o níž mluví největší teoretik dandysmu Barbey d'Aurevilly, je však znakem všech. Nejsouce nikdy přirození, nikdy nepodléhajíce svým citům, vždycky bravurně se ovládajíce, nepodléhají silným brutálním afektům, jako je smích, pláč, zoufalství nebo zlost. Jsou na vše připraveni a nic je nedovede překvapit. Milují opálově bledou barvu své nudy. Jejich životní impromptu bylo tak intenzivní, že přebrali hořkosti a s ošklivostí odhodili pohár, který jim vnutil osud, procezujiíce od této chvíle život svými umělými filtry. Dovedli učinit z bláseovanosti masku okouzlujícího a znepokojujícího

půvabu. Dovedou s úsměvem umírat a s úsměvem trpět. Nejsou schopni vášně a lásky. Vášně karikuje a láska je prostitucí. Obě pak odnímá sebevládu, základní podmínku dandyho. Oscar Wilde byl, například, příliš básníkem, aby mohl být dokonalým dandym. Jeho tragikou byl stálý rozpor duše básníkovy s duší dandyho. A když básník byl obohacen svou chimérickou vášní, stav se její kořistí, přestal být dandym. Dandyové jsou hedoniky, připravujícími si rafinované osobní požitky, ale nikdy se nesmí nechat jimi ovládat. Jsou umělci mystifikace. Dovedou mystifikovat gestem, stejně jako pohledem, úsměvem, pózou nebo inflexí hlasu. Nikomu nepopřejí nahlednout do svého nitra. Mluví-li o sobě, nemluví nikdy pravdu. Jsou hrdí na tajemství svých intimít.

Je-li řeč o dandysmu, je třeba věnovat jistou pozornost módě, která s ním souvisí jako žebrák s gentlemanem, v jehož darovaný oděv se oblékl. Dandy se módou nikdy neřídí, je jí však vždycky imitován. Dandysmus, toť vynalézavost, fantazie, novost, nebyvalost, osobitost. Móda, toť imitace, opakování, zevšeobecnování. A to nejen co do oděvu, ale i co do způsobu řeči, chůze, vkusu a co do způsobu života vůbec. Dandysmus počíná tam, kde móda přestává. Móda uniformuje, dandysmus desuniformuje. Největším nepřítelem módy je dandy. Musí ji neustále překonávat, jsa jí stále napodobován. Je její inspirací, nikdy jejím dílem. Slovo Bulwerova Pelhama - »kdo má krásnou vestu a spatří podobnou u někoho jiného, nechť ji okamžitě daruje svému sluhovi« - bylo slovem dandyho.

Oděv není však než jedním z četných prostředků personálního stylu dandyho. Ve strážlivém moderním věku, kdy je tak nesnadné distingoovat se apartním životem pitoreskní krásy, jak

JEJ, NAPŘÍKLAD, REALISOVAL **CHEVALIER LAUZUN**, SKÝTÁ NEJVĚTŠÍ MOŽNOST DISTINGOVAT SE. A **DISTINGOVAT SE** JE NEJVĚTŠÍM IDEÁLEM DANDYHO. GEORGES BRUMMEL DOVEDL CELOU GENERACI ZKROTIT LVÍM POHLEDEM SVÝCH NÁDHERNÝCH, OPOVRŽLIVÝCH OČÍ A VRAŽEDNOU DUCHAPLNOSTÍ SVÉ KONVERSACE.

NEBÝT TOHO, JISTĚ BY NIKDO NEBYL VÁŽNĚ OBDIVOVAL A IMITOVAL JEHO LEŠTIDLO NA OBUV, ZADĚLÁVANÉ ŠAMPAŇSKÝM, A JEHO TŘÍHODINOVÉ VÁZÁNÍ NÁKRČNÍKU. DANDYSMUS JE NEKONEČNĚ VÍCE, NEŽ POUHÉ UMĚNÍ KRÁSNĚ SE OBLÉKAT. JE ŘADOU PROJEVŮ, DIFERENCOVANÝCH INTELIGENCÍ DO NAPROSTÉ JEDINEČNOSTI. DANDYEM, STEJNĚ JAKO GÉNIEM, NUTNO SE NARODIT. DANDYSMUS JE SVĚTOVÝ NÁZOR, **STAV INTELIIGENCE**, K NĚMUŽ MUSÍ DOSPĚT KAŽDÝ, KDO SE DANDYEM ZRODIL. ANI GÉNIUS, JAKO BYL BALZAC, NE DOVEDL ZE SEBE **DANDYHO UČINIT**. V MEMOÁROVÉ KNIŽE **THE REMINISCENCES AND RECOLLECTIONS OF CAPTAIN GRONOW**, OBSAHUJÍCÍ VELIKÉ BOHATSTVÍ VELMI VÝZNAMNĚ DOKUMENTUJÍCÍCH ANEKDOT, ROZTOMILE NAPUDROVANÝCH HISTOREK A DROBNÝCH PORTRÉTŮ ZE ŽIVOTA DANDYŮ FRANCOUZSKÉ RESTAURACE A ANGLICKÉHO **HIGH-LIFE** ZA VLÁDY PRINCE JIŘÍHO, ČTE SE ZAJÍMAVÁ POZNÁMKA O VELIKÉM PORTRÉTISTOVÍ DANDYŮ, BALZACOVÍ, JENŽ SE NA SKLONKU SVÉHO ŽIVOTA NÁHLE ROZHODL REALISOVAT CO NEJSKVĚLEJŠÍ EXEMPLÁŘ DANDYHO. STARÝ GENTLEMAN GRONOW S DOBROMYSLNÝM ÚSMĚVEM VYPRAVUJE, JAK NEUVĚŘITELNĚ NEVKUSNĚ BYL PŘEDEKOROVÁN, MAJE SKVOUCÍ KLENOTY V ŠPINAVÉ NÁPŘSENCE A DIAMANTOVÉ PRSTENY NA PRSTECH POTŘÍSNĚNÝCH INKOUSTEM.

V ČEM HLEDAT ZÁKLADNÍ RYS TOHOTO SVĚTOVÉHO NÁZORU, SPECIFICKY DANDYOVSKÉ FILOSOFIE? V TOM, CO ODLIŠUJE RASU GENTLEMANŮ OD RASY DANDYŮ: V JEJICH POMĚRU K ŽIVOTU. ONI BEROU ŽIVOT VÁŽNĚ, DANDYOVÉ NIKDY. GENTLEMAN MÁ V ŽIVOTĚ CELOU ŘADU ROZMANITÝCH ZÁJMŮ, MEZI NIMIŽ PŘEVLÁDÁ ŽENA, DANDY SE NEZAJÍMÁ O NIC, VYJMOUC SVOU

VLASNÍ KRÁSU. GENTLEMAN SE SNAŽÍ DOSÍCI IDEÁLU SPOLEČENSKÉHO CHARMEURA TÍM, ŽE ZCELA PODLE ROCHEFOUCAULDOVA IDEÁLU SE JÍ PŘIZPŮSOBUJE, ŽE JÍ DÁVÁ ZAPOMÍNAT SVÉ JÁ, DANDY NAOPAK INSCENOVÁNÍM SVÉHO JÁ DOCILUJE NEJVYŠŠÍCH ÚČINKŮ. GENTLEMAN JE DIPLOMATEM ZCELA SE PODROBUJÍCÍM ZÁKONŮM SPOLEČENSKÉHO TÓNU, DANDYSMUS JEJ PŘEKONÁVÁ A INSPIRUJE NOVÝ.

DANDY A ŽENA: DANDY NEZNÁ LÁSKU K ŽENĚ. VÁŽÍ SI JÍ NĚKDY JAKO VIRTUOS SVÉHO NÁSTROJE. JE MU VŠAK LHOŠTEJNÁ A OPOVRHUJE JEJÍ INSTINKTIVNOSTÍ. DÍVÁ SE NA NI SVRCHU, JAKO HEREC VELIKÉHO STYLU NA EPISODISTU. OCEŇUJE JI ZCELA JENOM ZRAKEM. PŘIZNÁVÁ JÍ JENOM JEDINÉHO GÉNIA: GÉNIA ŽEVNĚJŠKU. A DOVEDE S NÍ DOKONCE SYMPATISOVAT, JE-LI JEJÍ KRÁSA DOSTI ELEGANTNÍ A DISTINGOVANÁ A UMÍ-LI SE GRACIESNĚ ODDÁVAT. NEBOŽ MILOVAT ŽENY JE PRO DANDYHO TOTÉŽ JAKO KOUŘIT CIGARETY NEBO PÍT ŠAMPAŇSKÉ: STIMULANS SMYSLŮ.

DANDYSMUS JE STARÝ JAKO KULTURA. ŘEKOVÉ MĚLI PŘED DVĚMA TISÍCILETÍMI ALKIBIADA, JENŽ SI TAK IRO-NICKY DOVEDL ZAHRÁVAT S OSUDEM TŘÍ NÁRODŮ, NEZAPOMÍNÁJE ANI V NEJKRITICHTĚJŠÍCH OKAMŽICÍCH SVÉHO ŽIVOTA OBLÉKNOUT SI SVŮJ PURPUROVÝ PLÁŠTÍ A DODRŽOVAT VŠECHNY OBYKLÉ FÁZE SVÉHO TOALETNÍHO UMĚNÍ. **ARBĪTER ELEGANTIARUM** CÍSAŘSKÝCH ŘÍMANŮ, PETRONIUS, PO DVOU TISÍCILETÍCH NAŠEL OB-DIVOVATELE V BAUDELAIROVI A WILDovi, NA JEJICHŽ FANTASII DANDYŮ MOCNĚ PŮSOBIL. NEJVĚTŠÍM DANDYEM MODERNÍHO VĚKU BYL NAPOLEON. JEHO DANDYSMUS BYL ZCELA ALKIBIADOVSKÝ. NAPROSTO NEMĚL VŠELIDSKÉ INTENCE. EMERSON MU VE SVÝCH **REPRESENTATIVE MEN** ROZUMĚL VELMI ŠPATNĚ. LÉPE JEJ VYŘEŠIL TOLSTOJ VE **VOJNĚ A MÍRU**, ALE JEMU ZASE CHYBĚLO VŠECHNO POCHOPENÍ PRO TENTO DRUH INDIVIDUÁLNÍHO HEROISMU. NAPOLEON CHTĚL BÝT VLÁDCEM CELÉHO SVĚTA. CHTĚL BÝT BOHEM VE FANTASII SVÉHO STOLETÍ. S MRAZIVOU TVÁŘÍ DANDYHO PŘIHLÍŽEL K UMÍRÁNÍ MILIONŮ LIDÍ. NEBYLI NEŽ MARIONETAMI, JEŽ MĚLY USKUTEČNIT JEHO ROZMAR: BÝT VLÁDCEM SVĚTA.

Dandy si váží příliš málo života, aby nebyl hazardní. Byron, znudiv si i nudu, která inspirovala jeho první básně **THE HOURS OF IDLENESS**, hledal konec u Missolonghi. Byronovský dandy Lermontov, tvůrce velmi zajímavého dandyho fikce, Pečorina, dal se zastřelit v souboji. Wainwright, dandy a **AMATEUR** všeho krásného příliš mučen nudou, hledal rozptýlení v travivčství, riskuje lhostejně popraviště. Dandy je duchem vzpoury, příbuzným Miltonova Satana. Je nepřitelem celého světa. Ubraňuje se před jeho nečistým dotekem závojovými hrani svých mystifikací. Platí o něm Baudelairovo slovo o básníkovi: **LE POÈTE N'EST D'AUCUN PARTI, AUTREMENT IL SERAIT UN SIMPLE MORTÉL**. Neabstrahuje se zcela z lidské komedie, ale hraje v ní roli zcela apartní. Co druzí hrají pro jiné, hraje pro sebe. Dandy je hercem, ale je ještě více, je zároveň svým kritikem. Nepřipouští jiné kritiky. Jeho poměr ke společnosti je mytickým poměrem Narkissa k rybníku. Narkissos nechodil k rybníku z lásky k němu a k jeho nymfám, ale aby v jeho zrcadlící hládi mohl obdivovat vlastní obraz. Společnost prokazuje dandy mu službu zrcadla.

Umění života! Je k němu třeba stoické duše a naprosté nezávislosti na všem, co je vně našeho já. Je třeba následovat prince z arabské pohádky, jenž hodil srdce do moře, aby mohl jít životem s úsměvem na rtech. Co možno nejvíce se emancipovat z tajemné a rozmarné hry osudu a být vlastním osudem - ejhle ideál dandyho. S bravurní chladnokrevností provádí tento nerovný zápas. Je gladiátorem, jenž nemá o nic menšího soupeře, než je osud. Není jeho hříčkou, nečeká jeho dary, aniž se rmoutí nad jeho krutostmi. Vítězně dobývá jeho nejvzácnější poklady a s ironickým úsměvem překonává bolest svých porážek. Je rytířem dnešků, zavírajícím lhostejně zraky před zítřky. Svítí mu z nich vstříc magické oči jeho platonické

milenky: **LA MORT - LA GRANDE CONSOLATRICE**.

Takové jsou ideály dandyho. Jak nesnadné je však realizovat je až do konce! Celý jeho život je triumfem umělého - jeho konec snad nikdy není přirozený. Příroda, život a osud konečně vždycky udolávají odvážlivce, jenž jim chtěl diktovat své zákony a podrobit je svému rozmaru. Felix Poppenberg poznamenává ke konci své duchaplné studie o hraběti Pücklerovi, jenž také byl z těch, kdo naplňovali Baudelairovo **DORMIR ET VIVRE DEVANT LE MIROIR**: »Es läge nahe, unter dieses Menschenbild zu schreiben: ein Lebenskünstler. Aber das ist ein schlechtes Wort, ein Wort der Dilettanten. Kein Wissender dürfte es brauchen. Niemandem je ist diese Kunst gelungen, und der Rest war immer Schweigen.« Připomeňme si konce některých nejskvělejších představitelů dandysmu. Alkibiades byl zavražděn příbuznými dvou dívek, jež unesl do své vily v Thesalii. Petronius si proťal žíly. Nero se dal probodnout svým centuriem: **QUALIS ARTIFEX PEREO!** Lucien de Rubempré, dandy fikce, ale díky Balzacovu umění nezapomenutelnější než kterýkoliv skutečný, oběsil se ve vězení pro dlužníky. Poe, usmýkán pronásledujícím jej osudem, skončil strašným koncem alkoholika. Georges Brummel zešlel za zničujícího vědomí svého pádu a své chudoby. Jak tragicky vypravuje Barbey d'Aurevilly toto tak charakteristické finále dandyho! A stěny Wildova žaláře oznívaly jeho polo zoufalým, poloresignovaným voláním: Jaký konec! Jaký strašlivý konec!